

— Legg ned stridsøksa

— Hatet må en gang ta slutt. Det er 50 år siden krigen var over. Det er på tide at vi legger ned stridsøksa. Når jeg kan si så mye, bør andre også kunne gjøre det samme, sier Ingar Markus, kjent forretningsmann på 72 år i Elverum. Han er jøde. Av Markus-familien var det bare han og broren Martin som overlevde krigen. Foreldrene og fire søsken ble drept.

AV
ROLF ARNE MOEN
BRITT M. SOLBERG (FOTO)

Elevene på Elverum videregående skole fikk i går møte både Ingar Markus og hans redningsmenn i et erkt møte om siste krigen.

Riktig å fortelle

— Jeg har holdt meg unna offentlighet omkring krigen. Jeg synes det er vondt og vanskelig å snakke om. Følelsene er sterke og jeg tåler ikke så mye. Min erfaring er at en blir mindre jo eldre en blir. Men g synes det var greit å være med på skolen her i dag. Jeg synes det var RIKTIG å være med. Om jeg kan bruke et uttrykk som hyggelig, så synes jeg det er hyggelig at ungdommen i dag er interessert i det som foregikk under krigen. Det er viktig at vi som opplevde krigen kan fortelle, sier Ingar Markus.

Familien Markus var jøder. Som respektert samfunnsborger i Leiret mente faren det ville gå bra — til tross for tysk okkupasjon. Det gjorde det ikke. Det var bare Ingar og Martin som overlevde. De rømte til Sverige. Da frigjøringen kom, var resten av familien deres borte.

Politiet kom

Ingar Markus hadde jobb i Oslo, mens broren studerte. Høsten 1942 forsto de at situasjonen begynte å bli vanskelig. Ingar pakket og dro til sin mor, som da bodde på Hjøllum utenfor Hamar. Broren ble i Oslo. Underveis ble Ingar frastjålet et par sko. Han meldte dette til politiet i Hamar, som dermed fikk både navn og adresse. Kort etter var politiet på døra i morens leilighet. Hun klarte å snakke politiet unna så lenge, at Ingar fikk kledd på seg, kom seg ut av andre etasje og klatret ned ei

takrenne — og gjemte seg under høy i naboenes uthus.

Til Sverige

Hva som videre skjedde og hvem som var hans gode hjelpere har Ingar Markus ikke forklaring på. Men han syklet til Hekne skole i Stange — og fikk dermed kontakt med ei fluktrute til Sverige. Fra Stange hadde Lars Sagberg, hans forlovede Kjellaug Herset og andre gode medhjelpere bygd opp ei rute til Sverige gjennom søndre Elverum og videre østover via flere ruter.

— Jeg ble tatt imot hos Kjellaug med varme og mat og fikk hjelp over grensa. Jeg ble fulgt sammen med et litt mystisk ektepar, fortalte Ingar til elevene på Elvis. — Det var en ingeniør fra tungtvannsfabrikken på Rjukan med viktige papirer, kunne Lars Sagberg fortelle sin venn i går.

Ingar Markus kom seg østover. I Sverige ble han midlertidig tatt hånd om av svenske soldater. Men han måtte vente på landsfiskalen — fordi han var ute for å ta seg av en annen flyktning. — Det viste seg å være min bror, fortalte Ingar Markus.

Flyktningeruter

For å hjelpe folk som hadde fått problemer med okkupasjonsmakten, ble det opprettet mange flyktningeruter over til Sverige. Elevene på Elvis fikk i går møte noen lokale personer som deltok som flyktningeløser. Lars-ruta fra Stange var ei av rutene. Det var ikke bare menn som gjorde farlig arbeid under krigen. Kjellaug Herset var en modig lærer på Hekne skole. Hun drev undervisning i første etasje og gjemte flyktninger i andre etasje. Hun og Lars holdt det gående helt til de hver for seg måtte flykte — via sin egen rute — til Sverige. Der giftet de seg.

HJERTELIG MØTE: Kjellaug og Lars Sagberg hjalp Ingar Markus (i midten) over til Sverige og frihet høsten 1942. I går fortalte de til elevene på Elverum videregående skole om krigsopplevelsene.

— Interessant om krigen

— Dette var interessant stoff om krigen, sier de to ELVIS-elevene Wanja O. Myrheim fra Elverum og Hanne Knudsen fra Rena.

I stedet for lærebokundervisning syntes de et levende møte med personer som hadde noe å fortelle fra krigen ga nye og interessante innfallsvinkler på vår nære fortid. — De var modige. Lærer Kjellaug var tøff, sier de to jentene, som har jobbet med prosjektoppgaver om krigen. Wanja har tatt for seg krigsmaten og rasjonering, mens Hanne har sett nærmere på D-dagen og forspillet. — Dette har vi lært mye av, sier de to.

På ELVIS har rektor Svein Birkeland og lektor Kari Haave gått i spissen for et imponerende opplegg for å markere freden for 50 år siden. I kantina var det i går servering av krigsmat, slik at elevene skulle få inntrykk av den. Det var et omfattende program der mange

personer var trukket inn, blant andre ga motstandsmannen Olav Rødsbakken fra Åmot et dramatisk bilde fra kamp, arrestasjon og forhør. Og 10. mai skal elevene ut og gå i flyktningenes fotspor i

flyktningeruta over Posåsen på Finnskogen. Med på denne turen er de to grenselosene Åge Silkoiset og Torbjørn Nyhuus.

KRIGSMAT: Ruth Irene Nordås serverer krigsmat, lys kålsuppe, til Hanne Knudsen, Wanja O. Myrheim og Kari Haave.

VETERANER: Sterke profiler fra siste krig. Kjellaug og Lars Sagberg fra Stange, Ingar Markus fra Elverum, og de tre grenselosene Rognald Øvre-Store, ung gutt i Elverum under krigen, Åge Silkoiset i Risberget — som startet som grenseløs 14 år gammel, og Torbjørn Nyhuus på Øsnes Finnskog, som var sistemann i ei lang fluktrute over grensa.

ELEVENE: ELVIS-elevene hadde et sterkt og interessant møte med veteraner fra krigen. En interessant form for historieundervisning, sier elevene.